

TEKNOSOCIALE SAMMENFILTRINGER

Redaktionelt forord

BARBARA ANN BARRETT, BIRGITTE BRUUN, DORTHE BROGÅRD
KRISTENSEN, MY MADSEN, PERLE MØHL OG BO WAGNER
SØRENSEN

Når man slår ordet „teknologi“ op på internettet, fremtoner der et væld af blå billeder af elektroniske netværk, ansigtsgenkendelsessystemer og andre digitale hi-tech-former. Teknologi forstås ofte som noget, man kan sætte strøm til, som en af deltagerne i den indledende „duelog“ siger. Og sådanne digitale teknologier er da også i høj grad blevet objekter for antropologisk forskning den senere tid, ofte i et analytisk begrebsunivers, der ser på samspil mellem teknologier og mennesker og på de politiske, økonomiske og organisatoriske kræfter, der er viklet ind i og spiller sammen med det sociale og det materielle. Men teknologi er så meget andet. Det har vi ønsket at anslå med numrenes forsider, hvor typografiens dans hen over siden udgør en æstetisk og designmæssig teknologi.

Studiet af teknologi favner bredt inden for antropologien, og antropologer med speciale i teknologier findes inden for forskellige områder: robotter, transportmodeller, medicinske teknologier, registre, self-tracking-teknologier for bare at nævne et par af de felter, som dækkes i temanumrene af *Tidsskriftet Antropologi* Teknologi 1 og 2. Antropologer er også at finde inden for andre teknologiområder såsom klima, „big data“, medier, kunstig intelligens, biometrisk grænsekontrol og telekommunikation. Antropologisk teori og etnografiske metoder har vist sig at være særlig nyttige og efterspurgte inden for teknologiforskning på universiteter og forskningsinstitutioner, hos konsulentfirmaer såvel som inden for kommerciel og industriel teknologiudvikling.

Antropologiske studier af teknologi er dog på ingen måde noget nyligt opstået, men går så langt tilbage som faget selv. Teknologi var i den første forskning ofte det, som definerede mennesker og samfund – industrielle, agerbrugs-, bronzealder-, stenalder-, jæger-samler-samfund – og placerede dem på en evolutionær skala af teknologisk definerede udviklingsmæssige trin. Alt efter den faglige tradition opstod teknologier i de enkelte samfund uafhængigt af hinanden gennem en naturlig og iboende samfundsmæssig og teknologisk evolution eller som no-

get, der spredte sig fra samfund til samfund gennem lån, tyveri og udveksling – diffusion – for nu at nævne nogle få forståelser. Teknologi var det første, der faldt den opdagelsesrejsende i øjnene, det, der blev beskrevet, og det, man kunne tage med hjem og gemme eller udstille, både praksisformer og ting.

I dette århundrede har antropologiens fokus været på teknologiers kropsliggjorte, materielle og sociale aspekter, blandt andet inspireret af Marcel Mauss' fokus på kroppens teknikker som både kollektive og kulturelle. Antropologer, STS-forskere (Science & Technology Studies), arkæologer og historikere af teknologi har vist, at teknologisk innovation ikke har fulgt en ensidig udvikling fra enkle til raffinerede teknologier, at innovation ikke blev født ud fra konkrete livsnødvendigheder eller overlevelsesudfordringer, og at „opfindelser“ ikke kan tilskrives geniale enkeltindivider, en mesterfortælling, som Bryan Pfaffenberger kalder et standardsyn på teknologi. Antropologer har også skrevet sig ind i Heideggers kritik af moderne teknologi. Her bliver naturen betragtet som en ressource, som kan lagres og udvindes og underlægges kontrol og styring. Heidegger ser en risiko for, at denne opfattelse af naturen kan ende med også at gælde mennesket selv, som dermed kan blive betragtet som en genstand eller en ressource, hvorved mennesket fremmedgøres fra sin egentlige essens. Antropologer har nuanceret Heideggers fremmedgørelsestese ved at afdække teknologien i dens mangfoldighed og kompleksitet som noget både potentielt fremmedgørende og kreativt og frisættende.

Ontologiske spørgsmål, der forener antropologer og andre, der arbejder etnografisk med forskellige former for teknologi, inkluderer: Hvilke fremtider forestilles, skabes og udlevs gennem menneskeligt engagement med teknologi? Hvordan påvirker kultur teknologisk innovation og vice versa? Hvordan er teknologier med til at forme politiske processer og omvendt? Og hvordan opstår der nye former for sansende og tænkende „væsener“ – cyborgs, komplekse sammenstykninger – når mennesker og maskiner arbejder sammen og filtreres ind i hinanden?

Temanumrene er blandt andet blevet til i forbindelse med etablering af det danske netværk, Research Network for the Anthropology of Technology, initieret af Maja Hojer Bruun fra Aarhus Universitet. Netværket har til formål at samle den institutionelt spredte antropologiske og etnografiske forskning inden for teknologi, at sammenligne på tværs af teknologifelter og at styrke forbindelsen mellem dansk og international teknologiforskning. Temanumrene er opstået i kølvandet på den livlige aktivitet, som netværket har sat i gang.

De fire artikler i dette nummer er skrevet af forfattere fra fem forskellige forskningsinstitutioner i Norden og omhandler så vidtfaavnende emner som: 1) hvordan digitale styringssystemer er med til at forskyde magt – og afmagt – mellem aktør-

er på tre norske arbejdspladser, og hvad analysen betyder for forståelsen af magtbegrebet (Fyhn, Røyrvik & Almklov), 2) hvordan vægtning af forskellige slags data i trafikmodeller påvirker de politiske beslutningsprocesser i Københavns Kommune, når der prioriteres og designes infrastrukturer til henholdsvis bil-, cykel- og fodgængertrafik (Haarløv), 3) hvordan og i hvor høj grad personer med demens og deres pårørende kan bidrage til og tænkes ind i udviklingen af nye velfærdsteknologier med fokus på den idégenererende fase (Thoft & Møller), og 4) hvordan en analyse af sælgeres brug af mobiltelefoner kan give indblik i de forskellige og delvis krydsende sociotekniske netværk og praksisser, som giver form til det mobiltelefonbaserede budservicemarked for illegale rusmidler (Søgaard). Desuden indeholder nummeret Kirsten Marie Raahauges tiltrædelsesforelæsning som professor ved Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering – tillykke, Kirsten Marie! – samt en række positioner. Nummeret indledes med en såkaldt „duelog“: To forskere fra forskellige fagtraditioner og forskningsinstitutioner, og som begge har arbejdet med teknologi i forskellige former, sættes over for hinanden – i tidens kronede ånd, i et virtuelt kamprum – men de formodede uenigheder viger for en spændende ordudveksling om *at gøre* og om forskelle på teknologi, teknik og ting.